

Op grote hoogte

KIRGISTAN

TADZJIKISTAN

DUSJANBE

Pamir

Tian Shan

XINJIAN

Taklamakan

AFGHANISTAN

ABUL

ISLAMABAD

KASJMIR

Kunlungebe

Aksai Chin

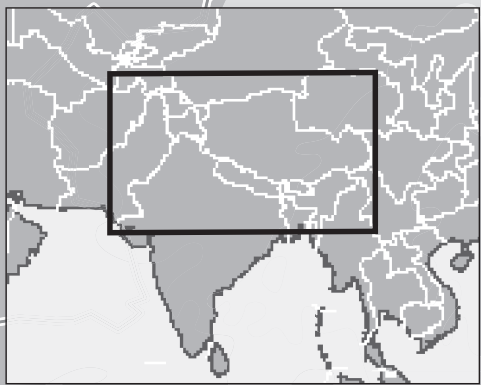
Indus

Indus

INDIA

NEPAL

KATHMA

Kasjgar

Karakulmeer

Taxkorgan

Khunjerab-pas

Passu

Hinduokoesj

Karimabad

Gilgit

Juglot

Sprookjesweiden

Nanga Parbat (8126)

Kargil

Leh

Turtuk

Aksai Chin

Srinagar

Dharamsala

Manali

Malana

Shimla

Nako

Gue

Gangotri

Rishikesh

Haridwar

Dhaulagiri (8167)

Khyber-pas

Takht-i-Bahi

Pesjavar

Odigram

Saidu Sharif

Bumburet

Chitral

Swarvaller

K2 (8611)

Lahore

Amritsar

Wagah

Dhaulagiri (8167)

INDIA

Altyn Tagh

QINGHAI

CHINA

TIBET

SICHUAN

Lhasa

Namjagbarwa (7782)

Annapurna (8091)

Brahmaputra/Yarlung Tsangpo

Mount Everest (8848)

Gangkhar Puensum (7570)

Anini

Kanchenjunga (8586)

BHUTAN

Zirovallei

Punakha

Gangtok

THIMPHU

Mongar

Merak

Itanagar

Longwa

Dzongu

Paro

Phuntsholing

Jaigaon

Yonphula

Guwahati

Brahmaputra/Yarlung Tsangpo

Hunli

Roing

Digboi

Darjeeling

Bagdogra

Kohima

BANGLADESH

DHAKA

PURVACHAL

MYANMAR

Irrawaddy

Chindwin

Van Erika Fatland verschenen ook bij De Geus

Engelbewaarder van Beslan

Het jaar zonder zomer

Sovjetistan

De grens

Erika Fatland

Op grote hoogte

Een reis door de Himalaya

Uit het Noors vertaald door
Maud Jenje en Michiel Vanhee

DE GEUS

De auteur heeft steun gekregen van Det faglitterære fond en Fritt Ord voor het werk aan dit boek. De eerste hoofdstukken zijn geschreven in het auteursappartement van het Nederlands Letterenfonds in Amsterdam.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Deze vertaling kwam mede tot stand dankzij NORLA.
Norwegian Literature Abroad

Michiel Vanhee ontving voor deze vertaling een
projectbeurs van Literatuur Vlaanderen.

Oorspronkelijke titel *Høyt – En reise i Himalaya*,
verschenen bij Kagge Forlag
Oorspronkelijke tekst © Erika Fatland, 2020
Published by agreement with Copenhagen Literary Agency ApS,
Copenhagen
Nederlandse vertaling © Maud Jenje, Michiel Vanhee en
De Geus BV, Amsterdam 2022
Omslagontwerp Suhrkamp/Paul Pollmann
Foto's binnenwerk Erika Fatland
ISBN 978 90 445 4478 7
NUR 320

Voor mijn avontuurlijke grootouders:

Solfrid Grønnestad
Erik 'Bessen' Grønnestad († 2019)
&
Ragnhild Fatland
Ole Fatland († 2020)

Inhoud

Een slecht voorteken 11

EERSTE ETAPPE

- De zijderoute 2.0 19
- Hoog spel 48
- Gezinsplanning in sprookjesland 72
- Feest en vasten 83
- Liefde in tijden van de taliban 99
- Een grens trekken 124
- Paradijs met avondklok 142
- Het hoogste slagveld ter wereld 169
- Over goden en mensen 187
- Klein-Tibet 204
- Leegte en de jacht op radiogolven 222
- De bron 237
- Bergchampagne 258
- De prinses zonder koninkrijk 270
- Naakte schatten 292
- De geheimzinnige boswachter 305
- Bruto nationaal geluk 328
- Het Wilde Oosten van India 354
- Voor de dag van morgen 390

TWEEDE ETAPPE

- De kindgodinnen 415
- Tumult op de top 443
- Verhalen uit de hoofdstad 478
- De prins die geen koning wilde worden 503
- De sneeuwluipaard 510

De dorstige god	530
<i>Terra nullius</i>	551
De verloren gemeenschap	576
Het midden van de wereld	590
De Chinese concubine	603
Lijnvlucht naar Shangri-La	632
Het koninkrijk van de vrouw	655
Bedankt!	674
Noten	678
Literatuur	679

Een slecht voorteken

Voor dag en dauw wemelde het op **de hoogvlakte** van Tibeta- 4750 m-
nen in feeststemming. Lichte sneeuwvlokken maakten kleine
pirouettes in de ijle lucht. In het midden van de vlakte stond
een lange vlaggenmast, onder een licht hellende hoek, on-
dersteund door palen, bekleed met jakleer en kleurrijke ge-
bedsvlaggetjes. De vlaggenmast was meer dan 25 meter lang,
de hoogste in Tibet. Lange, sterke touwen waren aan de dik-
ke boomstam vastgemaakt en lagen netjes geordend op de
grond, klaar voor de palentrekkers. Twee vrachtwagens, die
niet op hun plaats leken in dit feestgedruis, stonden gereed
om te assisteren.

Er waren duizenden mensen komen opdagen. Velen van
hen hadden dagenlang gereisd, hadden het hele bergplateau
doorkruist om in het midden van deze allerheiligste maand,
saga dawa, deze allerheiligste berg te bereiken. Boeddhisten
geloven dat alles wat ze in deze heilige maand doen, goede en
slechte daden, vertienvoudigd wordt. Maar op deze dag, de
heiligste van alle dagen, de vijftiende dag van de *saga dawa*,
de dag dat Boeddha werd geboren en de dag dat hij Nirwana
bereikte, worden alle daden zelfs verhonderdvoudigd.

De vrouwelijke pelgrims hadden zich gedrapeerd in hand-
geweven wollen rokken en zijden blouses en waren behangen
met zware zilveren sieraden; de mannen droegen knielange
jassen van bont of zijde en grote hoeden. De zorgvuldig ver-
vaardigde kapsels en kleurrijke kostuums onthulden waar in
Tibet ze vandaan kwamen, hoe ver ze hadden gereisd. Het
indrukwekkendste was echter niet de lange reis die ze achter
de rug hadden, maar dat ze erin waren geslaagd om al-
le benodigde vergunningen, alle stempels, alle handtekenin-

gen te bemachtigen die nodig waren om de vele onzichtbare districtsgrenzen te overschrijden en de talloze controleposten te passeren zodat ze exact deze morgen exact op deze plek konden zijn, terwijl lichte stofsneeuw door de lucht dreef. De Chinese autoriteiten vrezen de diepreligieuze overtuiging van de Tibetanen, omdat ze er geen controle over hebben, en in het bijzonder vrezen ze gebeurtenissen als deze, waarbij duizenden gelovigen uit afgelegen dorpen samenkomen.

De autoriteiten hadden dan ook veel mankracht op de been gebracht. Groepjes oproerpolitie, toegerust met kniebeschermers, helm, kogelvrij vest, gewapend met wapenstok en schild, marcheerden heen en weer langs kinderen en gebedsvlaggetjes. Bij de kleine tempel op de top van de bergkam, aan de overzijde van de vlakte, hielden autoritaire politieagenten de rij pelgrims in de gaten, die op hun beurt wachtten om door de monniken gezegend te worden. De agenten zagen nauwlettend toe of niemand voordrong, of niemand te lang met een monnik bleef praten, of er beweging en doorstroom en voldoende progressie was. De monniken zaten naast elkaar, gekleed in geel-rode gewaden en met grote hoeden op; ze sloegen op trommels, bliezen op hoorns of zaten gebogen over handgeschreven teksten terwijl ze hun gebeden prevelden.

Beneden op de vlakte bewoog de menigte zich langzaam rond de schuine mast; de mensen hielden een gebedsmolen en gebedsketting in de hand terwijl ze de heiligste mantra mompelden: *'Om mani padme hum, om mani padme hum.'* Alle aanwezigen, jong en oud, gingen plat op de grond liggen, strekten de armen voor het hoofd in gebed, stonden op, liepen een paar passen en gingen opnieuw liggen. *'Om mani padme hum.'* Ik liet me meevoeren door de menigte, door de stroom, en liep met de andere pelgrims rond de vlaggenmast, ingesloten door kleuren en gebeden. *'Om mani padme hum.'* De tijd stond stil, de tijd zweefde, de tijd was de stofsneeuw die door de lucht dwarrelde.

Bij de vlaggenmast verzamelden de paaltrekkers zich, ieder bij zijn eigen touw. De menigte stopte en keek verwachtingsvol naar de mannen, die voorzichtig de touwen uitprobeerden.

'*Ki-ki-so-so!*' mompelden de toeschouwers bemoedigend, eerst zacht, toen luider en luider: '*Ki-ki-so-so! Ki-ki-so-so-lha-Gyalo!*' Overwinning aan de goden! Langzaam rees de mast naar de hemel, geholpen door gediensstige handen en de twee vrachtwagens, '*So-so-so!*' Toen de mast minuten loodrecht stond, barstten de pelgrims in extatische kreten uit, '*Ki-ki-so-so!*' Papieren gebedsvlaggetjes en *tsampa*, geroosterd gerstemeel, werden in de lucht gegooid. Ik zat onder de bloem, iedereen zat onder de bloem, en nu begon de menigte weer in een groot ovaal rond de mast te bewegen: duizenden brede, lachende gezichten, ze gingen steeds sneller, '*Ki-ki-so-so!*' De sfeer was geladen. Opnieuw liet ik me door de stroom meedrijven, rond de mast, omhuld door pure vreugde en fijn gemalen *tsampa*.

Ik hield stil om nog een laatste foto te maken voor ik terug zou gaan naar Jinpa, mijn gids, die bij de gebedsvlaggetjes boven bij de tempel stond te wachten. Eigenlijk mocht ik niet meer dan vijf meter bij hem vandaan lopen, had de politie de dag ervoor op de voorlichtingsbijeenkomst gezegd; de buitenlanders moesten onder controle worden gehouden, maar Jinpa deed daar niet zo moeilijk over, hij liet me mijn gang gaan.

Ik haalde mijn camera tevoorschijn, maakte een foto en kon nog net de vlaggenmast in zijn vrije val vereeuwigen.

Het werd op dat moment muisstil. Iedereen stond aan de grond genageld te kijken naar de gevallen mast, die in een onnatuurlijke hoek op de grond lag, al dan niet gebroken. Niemand riep nog: '*Ki-ki-so-so,*' niemand gooide nog *tsampa* of gebedsvlaggetjes de lucht in. Sommige mensen huilden. Anderen staarden lamgeslagen voor zich uit.

Toen ik bij Jinpa kwam, zat hij op zijn knieën.

‘Dit is nog nooit gebeurd,’ sprak hij ernstig. ‘Niet in driehonderd jaar. Het is weleens gebeurd dat de mast een beetje scheef stond, niet helemaal loodrecht, iets wat altijd uitgelegd wordt als een slecht teken voor het daaropvolgende jaar. Maar dit... Dit is een bijzonder slecht teken. Héél slecht. Voor alle aanwezigen, en voor heel Tibet.’

Bij de tempel lazen de monniken mantra’s voor met zware, indringende stemmen, nu met diepe rimpels tussen hun wenkbrauwen. De mannen die een paar minuten geleden de mast omhoog hadden getrokken en als helden waren bejubeld, drentelden doelloos rond en keken machteloos naar de omgevallen houten stam.

Jinpa stond op en ving mijn blik. De tranen stonden in zijn ogen.

‘Kom,’ zei hij, ‘we moeten maar eens vertrekken. We hebben nog een lange weg te gaan.’

EERSTE ETAPPE

Juli-december 2018

Als er een paradijs op aarde is,
dan is het hier, is het hier, is het hier.

– toegeschreven aan de dichter Hazrat Amir Khusrau

KIRGISTAN

DUSJANBE

Pamir

Karakulmeer

TADZJIKISTAN

Taxkorgan

Hindoekeesj

Khunjerab-pas

AFGHANISTAN

HUNZA

Chitral

Passu

Bumburet

Karimabad

Attabadmeer

KABUL

Saidu Sharif

Sprookjesweiden

K2 (8611)

Odigram

Nanga Parbat (8126)

Khyber-pas

Pesjawar

Takht-i-Bahi

Indus

ISLAMABAD

JAMMU EN KASJMIR

Lahore

Wagah

PAKISTAN

INDIA

Indus

T i a n S h a n ○ Aksu

○ Kasigar

X I N J I A N G

T a k l a m a k a n

K u n l u n g e b e r g t e

Aksai Chin

H i m a l a y a

AFGHANI-
STAN

PAKISTAN

INDIA

XINJIANG

TIBET

C H I N A

GANSU

QINGHAI

NEPAL

BHUTAN

BANGLADESH

MYANMAR

SICHUAN

YUNNAN

De zijderoute 2.0

Waar begint een berg, een bergketen, een reis? En waar eindigen ze?

Als je naar de bergen in Azië kijkt op een landschapskaart, een topografische kaart zonder namen, dan zie je het aardoppervlak, gestolde bewegingen en golven in de geologie, geometrische patronen, fractalen. Maar geen begin en geen einde, geen duidelijke afbakening.

De bergen die we de Himalaya noemen, wat in het Sanskriet ‘woonplaats van de sneeuw’ betekent, liggen als een enorme, ovale barrière van rotsmassa’s, gletsjers en diepe valleien tussen het Euraziatische continent in het noorden, waar de beboste, licht glooiende wildernis van Siberië overgaat in de steppen en woestijnen van Kazachstan, Mongolië en China, en het Indisch subcontinent in het zuiden – van Pakistan in het westen tot Myanmar in het oosten. Net ten noorden van de Himalaya ligt het Tibetaanse Hoogland, verder zuidwaarts eindigen de bergen abrupt, als een borstwering van torenhoge toppen richting India en Pakistan. Hier, op de steile hellingen, bevonden zich nog geen eeuw geleden talloze bergkoninkrijkjes. De meeste zijn nu opgeslokt door grote, machtige staten; alleen het koninkrijk Bhutan heeft standgehouden.

Zowel op de kaart als in de praktijk heeft het bergmassief geen duidelijk gedefinieerd begin en einde. In het westen is de Himalaya verbonden met de bergketens Pamir, Karakoram en Hindoekoesj. Is het correct om te zeggen dat de bergketen begint bij de Shibar-pas in Afghanistan, waar de Hindoekoesj mogelijk eindigt, of bij de Nanga Parbat in Pakistan, de hoogste berg in het westen voordat de Himalaya zijn naam

verliest? In Kirgizië ontmoeten de bergketens Pamir en Tian Shan, het Hemelse Gebergte, elkaar, en die laatste wordt in het noorden het Altajgebergte en gaat in het oosten naadloos over in de bergketen die Sajan wordt genoemd en eindigt bij de Zee van Ochotsk. Kun je dan zeggen dat de Himalaya eigenlijk eindigt, of mogelijk begint, bij de Stille Oceaan?

Als je het vanuit een nog groter perspectief bekijkt, kun je stellen dat de Himalaya deel uitmaakt van het alpiene plooiingsgebergte dat zich tussen de tachtig en zestig miljoen jaar geleden begon te vormen toen de Afrikaanse en Indo-Australische platen in botsing kwamen met Eurazië in het noorden, wat op zijn beurt leidde tot de geboorte van onder meer het Kaukasusgebergte, het Taurusgebergte, de Alpen, de Pyreneeën en het Atlasgebergte, en uiteindelijk ook de Pamir, de Hindoekoesj, de Karakoram – en de Himalaya. Als je de hele uitgebreide familie van alpiene bergketens in beschouwing neemt, strekken de Himalaya en zijn naaste en verre verwanten zich uit van de Atlantische Oceaan in het westen tot de Stille Oceaan in het oosten.

Welke definitie je ook kiest, niemand zal beweren dat de
1270 m Himalaya begint in de oude zijderoutestad **Kasjgar** in de Chinese provincie Xinjiang, 1270 meter boven zeeniveau, in het midden van het droge Tarimbekken, in het uiterste westen van China. Maar de réis naar de Himalaya begon hier en de proloog duurde langer dan gepland. Ik kon de weg zuidwaarts richting de bergen, richting de Himalaya, pas vervolgen als ik het stuk papier kreeg dat me een vrijgeleide zou geven over de pas naar Pakistan. Ik moest braaf wachten, en dat was in de eerste plaats de schuld van de Indiërs.

Ruim voor vertrek had ik een Indiaas visum aangevraagd, maar het proces liep vertraging op en de ambassade had steeds meer informatie gevraagd: waar zou ik verblijven, waarheen zou ik reizen, hoe zou ik me verplaatsen, met wie zou ik reizen, wat had ik überhaupt in India te zoeken, en uit-

eindelijk begon de tijd te dringen. Ik zei de Indiase ambassade vaarwel en zette mijn kaarten in op de Pakistaanse, maar ook daar ging het langzaam, het was klaarblijkelijk net vakantie-tijd. Misschien zouden ze volgende week het visum kunnen afgeven, misschien de week erna, dat wisten ze niet precies. Toen was daar ineens de dag van vertrek en pakte ik zoals gepland het vliegtuig naar China en werd toegelaten met een reservepaspoort. Mijn echte paspoort lag nog bij de Pakistaanse ambassade in Oslo. In tegenstelling tot hun collega's ten zuiden van de bergen, waren de Chinese ambtenaren voorbeeldig geweest en was de visumaanvraag zoals afgesproken per expresse verwerkt. Nu zat ik vast in Kasjgar, wachtend op het einde van de vakantie op de Pakistaanse consulaire afdeling in Oslo, en op de aankomst van mijn paspoort en het magische formulier, zodat de reis naar de bergen kon beginnen.

Het zijn de prozaïsche problemen van de moderne reiziger. De eigenlijke reisetappes zijn tegenwoordig in een flits afgelegd, het is de bureaucratie die tijd kost. De wereld is zoals dat heet grenzeloos geworden, we leven in een geglobaliseerd tijdperk, maar alleen voor wie over het juiste paspoort en de juiste documenten beschikt. Waar avontuurlijke globetrotters over praten als ze elkaar ontmoeten? Inderdaad, over bureaucratie, over consulaten, over visumverlengingen en aanvraagprocedures.

Om de tijd te doden slenterde ik door de ingeslapen straten van Kasjgar. Bij de ingang van de lichtgele Aidkahmoskee, het belangrijkste herkenningspunt van de stad, werd ik tegengehouden door een strenge politieagent.

'Paspoort!' blafte hij. Ook om het huis van God binnen te mogen moet je tegenwoordig over de juiste papieren beschikken.

'Dat ligt in het hotel,' antwoordde ik.

'Dan kan ik je niet binnenlaten,' verklaarde hij. 'Het is trouwens niet toegestaan om in de moskee foto's te maken,' voeg-

de hij er bars aan toe. ‘Het is ten strengste verboden te fotograferen.’

Ik wandelde terug naar het grote, pas opgeknapte plein. In de schaduw van een paar bomen zat een handvol grijze mannen op hun telefoon te luisteren naar de oproep tot gebed. Aan het einde van het plein, bij de weg, klampten drie Chinese kinderen zich vast aan een bult van de schurftige kamelen waar ze op zaten terwijl hun ouders die prestatie ijverig vastlegden. Verder was het plein leeg en verlaten.

Een voetgangerstunnel leidde naar de overkant van de drukke straat. In het halfduister wachtte een nieuwe identiteitscontrole. De Chinese toeristen en ik werden langs de metaaldetector geleid; alleen de Oeigoeren uit de stad moesten in de rij staan om zich te laten controleren. Ze zetten routinematig hun tassen op de lopende band, scanden hun ID-kaart en keken in de camera. Bij daglicht, bij de ingang van de beroemde oude stad, wachtte een nieuwe identiteitscontrole. Opnieuw wuifden de controleurs me langs de rij lokale vrouwen en kinderen.

Ik kwam bij een markt en zag een kraampje dat granaatappelsap verkocht, bij een andere werd plat, rond brood aangeboden, er waren kraampjes met noedels, barbecuespiesen of gestoomd schapenvlees, terwijl weer andere je lokten met sappige honingmeloenen, zongerijpte abrikozen en volle druiventrossen. Er hing een dikke etenswalm over de markt, en hongerige Chinese toeristen verdrongen zich rond monumentale potten vlees. Kasjgar staat wijd en zijd bekend om zijn levendige markten, de hele stad is in zekere zin één grote bazaar; op elke straathoek verkoopt wel iemand iets eetbaars vanuit een kraampje. De verkoopsters waren gekleed in wijde bloemetjesjurken; de oudere mannen droegen kleurrijke, ronde hoeden. Hordes Chinese bezoekers documenteerden het exotische leven van de inwoners met semiprofessionele lenzen van een halve meter lang. Velen van hen waren ver van

huis: Kasjgar is een van de westelijkste buitenposten van China, de stad ligt dichterbij Bagdad dan bij Beijing.

Ik manoeuvreerde me langs de eetkraampjes en verdween in een van de smalle steegjes. De oude stad zag er op de kaart niet groot uit, maar ik verdwaalde meteen in de kronkelende, labyrintische straten. Aan alle kanten werd ik ingesloten door traditionele lichtbruine lemen huizen. Meisjes in prinsessenjurken kwamen aanrennen om mijn haar aan te raken, ze riepen ‘*Ni hao*’ naar me, een paar durfden verlegen ‘*Hello*’ te zeggen. Oudere vrouwen zaten voor de deur thee te drinken en groetten me vriendelijk met: ‘*Salaam*.’

De toeristische autoriteiten waren gul geweest met plattegronden, maar ze waren van weinig hulp. De plattegrond gaf niet aan waar je was, maar liet alleen verschillende routes zien die je kon volgen door het doolhof van straatjes: Route 1, Route 2, Route 3. Af en toe kwam ik Chinese toeristen tegen met selfiesticks en zonwerende hoofddeksels, maar voor het grootste deel zag ik lachende kinderen en gerimpelde grootmoeders. De stoffige straten kronkelden hier en daar en elke pittoreske passage leek wel een scène uit de sprookjes van Duizend-en-een-nacht. Zo, dacht ik, wilde ik denken, ongeveer zo – minus de plattegronden en selfiesticks, plus nog meer kamelen en ezels – moest Kasjgar er bijna tweeduizend jaar geleden uit hebben gezien, toen handelaren net begonnen waren met het vervoeren van zijde, papier, specerijen en andere lucratieve goederen langs karavaanroutes van oost naar west.

Toen de filmploeg van *De vliegeraar* begin eenentwintigste eeuw op zoek was naar een veiliger stad dan Kabul om te filmen viel de keuze op Kasjgar, de grootste en best bewaarde islamitische oude stad in Centraal-Azië. Vandaag de dag zouden ze waarschijnlijk op zoek moeten gaan naar een authentieker decor. Als ik het niet had geweten, denk ik niet dat ik het zou hebben opgemerkt, want het werk was netjes gedaan,

blijkbaar met respect voor de traditie. Maar alle straathoeken liepen haaks en alle huizen stonden loodrecht. De lemen muren waren glad, er was geen beschadiging of oneffenheid te bekennen. Ook het stratenpatroon was overduidelijk veranderd, want zo nu en dan kwam ik bij trappen die nergens toe leidden, of straten die abrupt en zonder reden eindigden in de stadsmuur. Afgezien van de zwermen lachende kinderen die mij volgden, waren de straten grotendeels verlaten en leeg.

De beroemde oude stad van Kasjgar is tegenwoordig niets meer dan een decoratief decor. Mooi en sfeervol, maar gloednieuw.

In 2009 zijn de Chinese autoriteiten begonnen met de evacuatie en sloop van de oude stad. Volgens hen waren de huizen in de oude stad niet aardbevingsbestendig en waren ze dringend aan opwaardering en modernisering toe. Maar in plaats van de eeuwenoude huizen te renoveren, kwamen de Chinezen gewoontegetrouw met hun bulldozers en gingen grondig te werk. Meer dan 65.000 huizen zijn gesloopt en meer dan 200.000 mensen hebben hun huis verloren. Velen van hen wonen nu in kleine, moderne appartementen in anonieme hoogbouw aan de rand van het stadscentrum.

Na meer dan een uur ronddwalen stuitte ik op de enorme stadspoort, die ook gloednieuw bleek. Borden in het Oei-goers, Chinees en Engels verkondigden dat de poort naar 'Kashgar Old City' leidde. De vijf A's links van de poortopening gaven aan dat dit een toeristische vijfsterrenattractie was, een onderscheiding die in 2015 werd toegekend toen de gloednieuwe oude stad werd voltooid.

Aan de overkant van de straat was een klein stukje oude stad intact. Hier heerste beslist geen orde en regelmaat. De meeste huizen, die willekeurig op elkaar waren gebouwd, waren half ingestort. De overblijfselen van de stadsmuur deden meer denken aan een gestolde aardverschuiving dan aan een

muur, en tussen de huizen lag het afval hoog opgetast. Bij de ingang werd ik tegengehouden door vier politieagenten. Ze zaten onder een parasol te roken en hadden blijkbaar als enige taak om elke toerist tegen te houden die probeerde de oude stad binnen te komen. Ik probeerde erachter te komen waarom het niet mocht, maar dat was zinloos, de agenten spraken alleen Chinees. Een groot plakkaat naast de tafel waaraan ze zaten, informeerde in drie talen over het toegangsverbod, waaronder een soort Engels: REMINDER: DEAR VISITOR, DUE TO THE HATHPACE FOLK HOUSE IS DRESSING UP, CAN NOT ENTER INSIDE, PLEASE FORGIVE ME. Het Chinese vertrouwen in geautomatiseerde vertalingen lijkt grenzeloos. Ook Chinese toeristen werden tegengehouden, terwijl Oeigoerse vrouwen met kleine kinderen aan hun rokken wél werden toegelaten.

Niemand hield me tegen om rónnd de laatste overblijfselen van de vervallen oude stad van Kasjgar te lopen. In het begin had ik de stille hoop om een andere en minder officiële ingang te vinden, maar bij elk steegje, hoe onopvallend ook, hield een politieagent toezicht. Van tijd tot tijd slaagde ik erin door de ramen van deze scheve armoedige huizen te gluren. Binnen zaten mensen thee te drinken of tv te kijken. Stááts-televisie, vermoed ik. Net als vasten tijdens de ramadan of het geven van islamitische namen aan pasgeborenen werd de weigering om naar staatstelevisie te kijken onlangs nog gedefinieerd als een teken van religieus extremisme. Statistisch gezien was de kans groot dat sommige tv-kijkers die op de banken in de sloppenwijken lagen etnische Han-Chinezen waren, die vanuit centralere delen van het Middenrijk kwamen om de moslimbevolking in het Wilde Westen te leren modern, partijgeoriënteerd te leven.

De dystopie van George Orwell uit 1948 verbleekt bij de situatie in de provincie Xinjiang in 2018.